מפניני הפרשה - מאמר

אם תרצה תתגבר עליו

הרבי מפשיסחא נהג לומר שאמנם בביאור התורה הקדושה יש את הפשט ואת הדרש. ואמנם יש כלל - שאין מקרא יוצא מידי פשוטו - אבל יש פרשיות בהן הדרוש הוא פשוטו של מקרא.

כדוגמא לכך הביא את תחילת פרשתנו: "**כי תצא למלחמה על אויביך**" (**פרק כ' א'**), שדרשו אותו חז"ל כמתייחם למלחמת היצר. אין זה דרוש בלבד, אלא עומק הפשט!

לאור דבריו, אם נתמקד בפסוק: "**כי תצא למלחמה על אויביך - ונתנו ה' אלוקיך בידך**". יוצא שהבטחה היא, שהיוצא למלחמת היצר סופו לנצח.

ואכן פסוק מפורש הוא בתורה, כאשר ה' יתברך הודיע לקין שלא יתייאש מדחיית קרבנו - "**הלא אם תטיב, שאת**", כלומר אם תשפר מעשיך, יסלח ה' לך. "**ואם לא תטיב, לפתח חטאת רובץ**".

היצר הרע אורב לכל פתח, מאתר כל פציעה ומנצלה. "**ואליך תשוקתו**" - אתה ישן לו והוא ער לך? אולם בכלות הכל אל תתייאש: "**ואתה תמשול בו**", אם תרצה - תתגבר עליו.

הבטחה זו נסמכת אף היא בפסוקנו: "**ונתנו ה' אלוקיך בידך**". אילו היה הניצחון תלוי בך ובכוחך, יכול היית לטעון שחלש אתה, ותש כוח.

אבל האמת היא, שהיצר הרע הוא כוח רוחני וכוחו רב ועצום. ומה כוחו של אדם לגבור עליו? התשובה ניתנה בגמרא במסכת סוכה נב. "**בכל יום יצרו של אדם מתחדש עליו ומתגבר עליו ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו**". ואם הניצחון מושג בעזר שמים, אין זה משנה אם גיבור אתה (ואיזהו גיבור – הכובש את יצרו) או חלש.

אתה "**תצא למלחמה על אויביך**" - עשה מה שבכוחך - "ונתנו ה' אלוקיך בידך"! אבל תנאי יש בדבר: "כי תצא למלחמה". שתצא ללחום ביצר הרע. שתתנגד לו ותתהדוף אותו. שתתחיל לפעול, ואז תזכה לעזר ממרום, ואז תנחל ניצחון. אבל אם תחבוק ידיים ותמתין שאחרים יעשו עבורך את המלאכה, היה סמוך ובטוח שזה לא יקרה.

עיקרון זה רמוז בעניין נוסף בפרשתנו: מצווים אנו על עזרה לזולת. אם מתקשה הוא לטעון על חמורו, נסייע בידו: "**הקם תקים עימו**". וכתב רש"י: "**אבל אם הלך בעליו ישב לו ואמר: הואיל ועליך מצווה, אם רצית לטעון - טען! פטור**". החובה לעזור היא רק אם בעל הדבר פועל ומתאמץ. אבל אם הוא מתרשל וחובק ידיו, אין חובה לעזרו!

מצווים אנו בחודש אלול, חודש חשבון הנפש. אין צורך לשכנענו בכך, שאיננו מושלמים ושיש מה לשפר באורחות חיינו. שלא ממש הצדקנו את המקדמות הנדיבות שניתנו לנו, בכל התחומים. החרטה והוידוי הם החלקים הקלים בתשובה. העיקר הוא המבט קדימה, הקבלה להבא, הבטחת השתפרות.

מסופר שפעם, בעיצומה של אמירת הסליחות, דפק ה "חפץ חיים" על הבימה והשתיק את הקהל. אמר: "מה אנו עושים כאן, מספרים לבורא שחטאנו? דבר זה גלוי וידוע לפניו! חייבים אנו לומר זאת לעצמינו, להכיר בחטאינו ולקבל על עצמנו להתחיל בדרך חדשה!"

ואל יחשוב אדם שהוא חלש ורפה משום שלזה יש את הכרזה ממרום, ואין לה גבול! כל מה שנדרש מאיתנו הוא לרצות באמת, ולעשות צעד הראשון. ואם רק נצא למלחמה על אויבינו, ונתנו ה' אלוקינו בידינו!

בין אדם לחבירו

כשמשתתף אדם בשיעור תורה או שומע דרשה, אסור לו בהחלט לרמוז לרב או לדרשן לסיים את דרשתו, אולם מצד שני חובה על הרב או על הדרשן להשתדל מאוד, לא לחרוג משעת הסיום של השיעור או הדרשה.

באסיפות ודרשות, כשיש מספר נואמים, צריך כל נואם להשאיר זמן לחבירו גם לדבר, ויזהר לא להטריח את הציבור, ובפרט אם נמצא ברשימה נואם מפורסם, אשר ידוע כי רוב הציבור בא בעיקר לשמוע דבריו, והוא נקבע כנועל הכנס, אל יאריכו הנואמים האחרים ויתפסו זמנו.

שואל ומשיב

שאלה: כשמגישים פירות בסעודות שבת ויום טוב לברך עליהם, האם מותר לכתחילה להשאירם עד לאחר ברכת המזון, כדי להרוויח ברכות אחרונות שאחר הפירות, ולהשלים בכך מאה ברכות?

תשובה: במסכת מנחות מג: אמר רבי מאיר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ואמרו בגמרא שם, שבשבת ויום טוב, שאין בתפילה אלא שבע ברכות, יש להשתדל להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות.

זו לשון הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה הלכה טו': "חייב אדם לברך מאה ברכות בין הלילה והיום שבכל יום ויום. ובשבתות וימים טובים שהתפילה שבע ברכות, צריך להשלים מאה ברכות בפירות וירקות. כיצד? אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל פרי ומברך לפניו ולאחריו..." כתב הלחם משנה, שבודאי אין כוונת הרמב"ם שיאכל פרי ויברך לפניו ולאחריו ושוב יאכל אחר כך מהפרי עצמו, ויברך שנית לפניו ולאחריו, שבזה גורם לברכה שאינה צריכה, וכבר אמרו חז"ל בברכות לג. כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא, אלא כוונתו שאם אכל ירק ולא היה בדעתו לאכול יותר בעת ההיא, זמן מה אחר כך יחזור ויאכל פרי כדי להשלים מאה ברכות, ובזה לא נחשב גורם ברכה שאינה צריכה, והואיל ובשעה שאכל מתחלה לא היה בדעתו לאכול יותר.

בשו"ת רבינו משה גלאנטי סימן לח' כתב, שאעפ"י שבשבת המצווה להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות, אינו רשאי לברך על הפירות שלפניו, על כל פרי ופרי בפני עצמו, שזוהי ברכה שאינה צריכה. אולם רשאי לומר לבני ביתו שלא יביאו לפניו מיני הפירות שיאכל בפעם אחת, אלא יביאו לפניו אחד אחד ולאחר שיברך על פרי אחד, יביאו לפניו מין פרי אחר, ואז רשאי לברך על כל אחד ואחד, כיון שאינם לפניו על השולחן, לא נחשב כברכה שאינה צריכה.

סיכום: מותר להניח את פירות הקינוח בסעודת שבת ויום טוב עד לאחר ברכת המזון, כדי לברך לפניהם ולאחריהם, ולהשלים מנין מאה ברכות, ואין בזה לאיסור גורם ברכה שאינה צריכה. וטוב שיבקש להביאם רק לאחר ברכת המזון. (עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ו' סימן כו')

מפניני הפרשה - רעיון

תצא למלחמה - אבל ה' ילחם לכם

"**כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך...**" (**פרק כא' - י'**) **שואל אלשיך: "לבא אל עניין הפרשה נשים שכל והבין במקרא. א. אומרו כי תצא לשון יחיד. וגם שלא אמר כי תלחם או כי תעשה מלחמה. ב. אומרו ונתנו לשון יחיד אחר אומרו אויביך לשון רבים...**".

האלשיך השיב לשאלות אלו ועוד באריכות ע"ש. להלן תמצית תשובתו של הרב שלום משאש זצ"ל: נראה לומר שבא להגיד לנו, כי מלחמות ישראל אינם תלויים בחכמה ובתחבולות והגבורה על ידי כלי זיין, אלא רק הם יוצאים למלחמה, והמלחמה נעשית מאליה על ידי ה' בכבודו ובעצמו, כמו שכתוב "התיצבו וראו" - כלומר התייצבו במקומכם ולא תנידו ידיכם ורגליכם להילחם בכלי זיין, רק עמדו וראו כי ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

וכן תרגם יונתן, לא תגיהו קרבא. וזה שאמר הכתוב במלחמת מדין: "**החלצו מאתכם אנשים לצבא, ויהיו על מדין**", ולא אמר וילחמו על מדין, כי הם אינם לוחמים, רק ה' נלחם להם, וזהו ה' איש מלחמה, בעל מלחמה, כמו איש נעמי. כי מלך בשר ודם, עבדיו עושים מלחמה והוא יושב בביתו, לא כן ה' לו נאה לקרות בעל מלחמה, כי הוא בעצמו הלוחם.

במה הוא לוחם? על זה אמר: ה' שמו. בשם הוי"ה ולא בכלי זיין. זה מה שאמר דוד לגלית, אתה בא אלי בחרב ובחנית, ואני בא אליך בשם ה' צבאות.

כי תצא למלחמה בלשון יחיד. כלומר - אתם ישראל בזמן שיש אחדות ביניכם, אז אינכם צריכים לעשות דבר במלחמה, רק לצאת. וממילא בזכות הרבים תגרום ל "ונתנו ה' אלוקיך בידך..." שינוי הלשון מרבים ליחיד מלמד שאפילו יהיו אויבך רבים, ונתנו ה', ה' הוא זה שנותנם בידך כאיש אחד.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'הסי ע"ה הי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רחל בת סוליקא דנינו ע"ה

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה | שלום בן שלום כתריאל ע"ה | רבקה בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה | שולמית בת רחל גיטל פרנקל ז"ל

מסעוד בן עישה ביטון ז"ל | שמשון בן יוסף ואסתר טלקר ז"ל | מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו

בס"ד י' לחודש אלול ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 51
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת כי תצא
מפטירים

"רָנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה"
(ישעיהו נד' – א')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 18:30
יציאת השבת: 19:29
זמן רבנו תם: 19:55

קשר תפילין עפ"י פסיקת מרן בש"ע ובפוסקים האחרונים

קשר של תפילין

לעיל למדנו שקשר של תפילין הוא גם הלכה למשה מסיני. כמובא במסכת מנחות דף לה: "**אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: קשר של תפילין - הלכה למשה מסיני**".

מפרש רש"י: **קשר של תפילין: שישים הרצועות על ראשו בעניין שיהא דל"ת, כדי שיהא 'שדי' נראה עליהן. דשי"ן נראה בקמט בית היצונה שכפל הקלף כעין ש"ן, ודל"ת נראה בקשר, ויו"ד נראה באותו של יד כמין רצועה קטנה וראשה כפוף מעט כמין יו"ד**:

כלומר: ה"קשר של תפילין" כולל קשר בצורת האות "ד" ברצועת התפילה של ראש, וצורת האות "י" בקצה רצועת התפילה של יד, אשר יחד עם צורת האות "ש" שנמצאת בבית התפילה של ראש יוצר את השם "שדי".

הרמב"ם

בניגוד לדעת רש"י לגבי האות "י", לדעת הרמב"ם בהלכות תפילין ומזוזה וספר תורה ג' - יג', האות "י" מתקבלת בקשר ברצועת תפילה של יד.

"**ומכניס רצועה של ראש בתוכר שלה, ומקוף במידת ראשו וקושר קשר מרובע כמין דל"ת, וקשר זה צריך כל תלמיד חכם ללמדו ואי אפשר לחודיע צורתו בכתב אלא בראיית העין, וכן בשל יד קושר קשר כמין יו"ד, ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך הקשר כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשור על ידו**".

מעשה רוקח

בספר 'מעשה רקח' על הרמב"ם בהלכה הנ"ל הביא דעם שהקשר בתפילה של ראש הוא מרובע, כעין "ם" סופית: "...**ויש שינוים בעשיית קשר זה דהעולם נהגו לעשותו כעין מ"ם פתוחה דהיינו כעין צורת שני דלת"ין הפוכות ויש מהמתחסדים שעושים דל"ת אחת לבדה כצורת דל"ת ממש ועיין להרב בית יוסף סוף סימן כז**".

פסיקה להלכה בש"ע

מרן בש"ע בסימן לב' סעיף נב' פסק להלכה כדעת הרמב"ם שהיא עשויה ע"י קשר: "**יכנים הרצועה תוך המעברתא, ויעשה קשר כמין דל"ת בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד, להשלים אותיות שד"י עם השי"ן שבשל ראש**..."

משנה ברורה

במשנה ברורה סימן לב' ס"ק רלג' הביא את המנהג לעשות קשר בתפילה של ראש הוא מרובע, כעין "ם" סופית, אך כתב ש כמין 'ד' מובחר יותר.

"כמין ד' - ויש שעושין קשר כמ"ם פתומה שנראה כשני דלתי"ן משני צדדין רגלו של זה בצד ראשו של זה ועיין בספר תפארת אריה שהביא בשם תשובה מאהבה והסכים עמו לדינא דאלו העושים קשר של דל"ת מכוון יותר לדינא..."

פסקי תשובות

בפסקי תשובות סימן לב סעיף כתב שיש שלוש דעות לגבי צורת הקשר בתפילה של ראש: "...**וידוע ומפורסם שלשה המסורות בענין עשיית קשר זה...ולכל אחד מהמסורות יסודות קדושים וקדומים בהררי קודש עוד מזמן רבותינו הראשונים כפי אשר נתגלה להם מסוד ה' ליריאיו**..."

בהמשך מתייחס ה 'פסקי תשובות למי שאין לו מסורת ברורה בסוג הקשר בתפילה של ראש, ומביא שתי דעות בעניין זה: "...**ומי שאין לו שום מסורת יש מי שכותב שיעשה קשר פשוט** (מ"ם פתומה), **כי כן היה המנהג הפשוט ברבים מקהלות ישראל מימים ימימה...ויש מי שכותב שיעשה כצורת דלי"ת שכחיום כן המנהג ברוב תפוצות ישראל**".

הרמ"א

הרמ"א בהגה מדגיש את סדר עשיית האותיות המשלימות לשם "שדי". "...**ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השי"ן מתפילין, ואח"כ יעשה הדלי"ת, ואחר כך יו"ד כסדר אותיות השם**".

סיכום

הקשר שעושים בתפילה של ראש ובתפילה של יד הוא הלכה למשה מסיני. צורת האות "ש" שנמצאת בבית התפילה של ראש, הקשר בצורת האות "ד" ברצועת התפילה של ראש וקשר בצורת האות "י" בתפילה של יד יוצרים יחד את השם "שדי". לגבי צורת הקשר בתפילה של ראש יש שלש מסורות ולכל אחד מהם יסודו בהררי קודש עוד מזמן רבותינו הראשונים. ומי שאין לו שום מסורת בעניין זה יעשה כצורת "ד" שנהוגה כיום ברוב ישראל.

מיקום הבתים והקשרים

לגבי מיקומם של הבתים והקשרים בתפילין נפסק להלכה בשו"ע בסימן כז':

סעיף ב': "**המנהג הנכון שיהא היו"ד של קשר תפילה של יד לצד הלב, והתפילה עליו לצד חוץ. יש ליזהר שלא תזוז יו"ד של הקשר מהתפילה**".

סעיף ג': **המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף, והקציצה לצד היד.**

בתפילה של יד, לקשר בצורת "י" צמודה לולאה, שבה עוברת הרצועה הנכרכת על הזרוע והיד. ישנם שני מנהגים באופן עשיית הלולאה:

- בעדות המזרח והלק מעדות אשכנז (ספרד' נהוג שלולאה זו יוצאת מהמעברתא בצד הנגדי לקשר ה"י" משום כך הרצועה נכרכת כלפי חוץ.
- אצל יתר עדות אשכנז נהוג שלולאה זו נמשכת מקשר ה "י" לצד הגוף, ולכן הרצועה נכרכת כלפי פנים. יש להקפיד שרוחב הלולאה לא יעלה בהרבה על רוחב הרצועה, כדי שהידוק הרצועה יהיה גם הוא כנגד הלב.

רוחב הרצועה

רוחב הרצועות צריך להיות לפחות 'שיעור כשעורה' שהוא כס"מ אחד. בילקוט יוסף סימן לג' סעיף יח' כתב: "**אם נצרם קצת מרוחב הרצועה של התפילין, ונשאר ברוחבה שיעור כשעורה** (סנטימטר אחד), **יש להכשיר תפילין אלה. ואין צריך להחליף את הרצועה, שהיא עדיין בכשרותה**.

פינת העורך

"**ובערת הרע מקרבך וכל ישראל יראו ויראו**" (פרק כא' – כא') פשט פסוק זה מלמד שיש דברים שהענשה עליהם צריכה להיות בפרהסיה, כדרך למניעת חטאים נוספים.

אולם יש בו מוסר חשוב לרבנים למחנכים ולמלמדים: "**ובערת הרע מקרבך**" - אם תבער מקרבך, מעצמך, את הרע - אזי ישמעוך אחרים לכשתטיף להם דברי מוסר, אבל כל עוד הרע מצוי בקרבך, לא ישמעו אחרים את דבריך.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לטל ושפרה בן אמר הי"ו ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם אור דוד הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב ליוסף שלמה וטל בוחניק לרגל נישואיהם להם ולכל משפחותיהם משפחות בוחניק הי"ו באסטיקר הי"ו יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת דוחן ושאר מיני קטניות – חלק א'

הקדמה – מהו דוחן

דוחן הוא כינוי לתבואה שבמדע מוגדרת כקבוצה של דגנים חד-שנתיים גבוהים בעלי זרע קטן. יש מקומות כגון בהודו, בסין ובאתיופיה ועוד, בהם הוא משמש כמרכיב הראשי בתזונה של בני אדם.

באותם מקומות מכינים מהדוחן מגוון של מזונות החל מדייסות ונזידים, לחמים וכלה בבירה. לדוגמא את האינג'רה, שהוא הלחם האתיופי מכינים מקמח של טף שהוא זן דוחן אתיופי).

הדוחן משמש גם כתבואה לצורכי הזנת בעלי חיים ביתיים, כמספוא, בעיקר במדינות מערביות, כגון בארצות הברית ואירופה וגם ברוסיה. את הדוחן ניתן לגדל באזורים צחיחים יחסית, בכמות משקעים נמוכה יחסית, וגם בקרקעות לא-פוריות.

הדוחן נזכר בתנ"ך פעם אחת בין מרכיבי הלחם שממנו אכל הנביא יחזקאל: **"ואתה קח לך חטין ושערים ופול ועדשים ודחן וכסמים ונתתה אותם בכלי אחד ועשית אותם לך ללחם מספר הימים אשר אתה שוכב על צדך שלש מאות ותשעים יום תאכלנו"** (יחזקאל פרק ד' יט'). ובגמרא הדוחן נזכר כמה פעמים, אחת מהם במסכת ברכות לז.

מיני הדוחן השונים עשירים בזרחן, ברזל, סידן, ויטמין B2 וויטמין B3 ומשמשים תחליף לחיטה, עבור בני אדם אשר אלרגיים לגלוטן - חולי צליאק. הזרעים מכילים לציטין, חומצה פיטית וחומצות אמינו והם עשויים להוריד את רמת הכולסטרול, ולצמצם את איבוד השיער במהלך טיפולים כימותרפיים לסרטן.

המקור בתלמוד

הגמרא במסכת ברכות דף לז. מיישבת שאלה על רב ושמואל, ובמסגרת התשובה מובא: שעל מאכלים העשויים מאורז ודוחן לא מברכים בורא מיני מזונות: **"...כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות; לאפוקי אורז ודוחן, דאפילו איתיה בעיניה - לא מברכינן בורא מיני מזונות".**

על קביעה זו שואלת הגמרא : **"ואורז (ודוחן) לא מברכינן בורא מיני מזונות? והתניא: הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן - מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדירה..."** ומשיבה: **"...כמעשה קדירה, ולא כמעשה קדירה; כמעשה קדרה - דמברכין עליו תחלה וסוף, ולא כמעשה קדרה, דאילו במעשה קדרה - בתחילה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ואילו הכא, בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו, ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן..."**

פסיקת הרי"ף

הרי"ף במסכת ברכות דף כו. (דפי הרי"ף) פסק, שעל פת דוחן מברך ברכה ראשונה שהכל וברכה אחרונה "בורא נפשות": **"...ופת דוחן בתחילה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות".**

הלכות גדולות

בספר הלכות גדולות סימן א' הלכות ברכות פרק שישי פסק שעל דוחן מברכים ברכה ראשונה "בורא פרי האדמה" ואחרונה "בורא נפשות": **"דוחן בתחילה בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות".**

פסיקת הרא"ש

הרא"ש במסכת ברכות פרק ו' סימן ח' הביא את דעת הרי"ף הנ"ל וכתב שדעת הרי"ף לחלק בין אורז לדוחן נסמכת על כך שבהמשך הסוגיא בדף לז. מובא רק האורז כדבר שמברכים עליו כשהוא מבושל או עשוי כמין מאפה "בורא מיני מזונות", ולא הוזכר יחד איתן הדוחן" **"הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה, טחנו אפאו ובשלו, אף על פי שהפרוסות קיימות - בתחילה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש".**

הרא"ש דוחה זאת בטענה שחכמים הזכירו שם את האורז בלבד, משום רצו להוציא את האפשרות שהלכה זו היא כדעת רבי יוחנן בן נורי שסובר שחיטה היא מין דגן. מסקנת הרא"ש היא שגם על הדוחן מכיוון שהוא מזין כמו אורז, כשהוא מבושל או עשוי כמין מאפה מברכים עליו ברכה ראשונה "בורא מיני מזונות" וברכה אחרונה "בורא נפשות". ובסוף דבריו הוסיף שגם אם עושים פת משאר קטניות כיון שאינם מזינים כל כך מברכים עליהם ברכה ראשונה "שהכל" ואחרונה "בורא נפשות".

"ורב אלפס ז"ל כתב ופת דוחן מברך עליו בתחילה שהכל, משום דמשמע ליה שאין דין האורז והדוחן שוה, מדנקט במלתייהו דרבנן הכוסס את האורז ולא נקט דוחן. ונראה לומר, דלאו ראיה היא, דלא נקט אורז אלא לאפוקי דרבי יוחנן בן נורי להשמיענו דאין לו דין חטין דקתני ברישא וכן משמע ההוא דלעיל הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברכין עליו תחילה וסוף, כמעשה קדירה. והכי מסתבר דדוחן מזין זיין וסועד את הלב כמו אורז, הלכך מברכין לפניו בורא מיני מזונות, ולבסוף בורא נפשות רבות אבל העושה פת או תבשיל ממיני קטניות ליתא בכלל מזון ומברך עליו שהכל ובורא נפשות רבות".

רבינו יונה

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כו. כתב שהסיבה של הרי"ף לברך על פת דוחן "שהכל" ו"בורא נפשות" היא, מפני שאפילו רבי יוחנן בן נורי שסובר שהאורז הוא מין דגן, לא טען שהדוחן הוא מין דגן.

"ופת דוחן בתחילה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות זה אינו לשון התלמוד אלא הרב אלפסי ז"ל כתב כן מפני שסובר שאין דין האורז והדוחן שוה וסמך על מאי דאמרינן בגמרא (דף לז.) רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן ואף על פי שאין הלכה כמותו אפילו הכי כיון שאנו רואין (שיש) מי שסובר דאורז מין דגן הוא ואינו סובר כן בדוחן וכיוצא בו למדנו שאין דינם שוה ועל האורז מברך תחלה בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות ועל הדוחן אינו מברך אלא שהכל".

בהמשך הביא בשם גאון אחד שסובר שבכל זאת על מאכלים ומאפים מדוחן מברכים ברכה ראשונה "מזונות" ואחרונה "נפשות", מפני שהדוחן מזין והוסיף שהוא הדין שכל דבר שהדרך לאוכלו למזון ברכתו "מזונות".

"וגאון אחד אמר שאפילו על הדוחן מברך בורא מיני מזונות דכיון שאין הלכה כר' יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא ואפילו הכי אמרינן דמברך עליה בורא מיני מזונות מפני שהוא מזון כדוחן או כשאר דברים שאנו רואין שהם מזון...מברך עליהם גם כן בורא מיני מזונות ולזו הסברא נוטה דעת הרב מורי נר"ו".

בית יוסף

הבית יוסף סימן רח' אות ח' למד מדברי הרא"ש שיש הבדל בין הברכה הראשונה על אורז לברכה הראשונה על דוחן, שעל אכילת אורז מברכים "מזונות" אפילו אם בושל כשהוא שלם, ועל דוחן מברכים "מזונות" רק אם הוא בושל כשהוא כתוש וטחון, זאת מכיון שאין דרך אכילתו כשהוא שלם.

"וכתב דמכל מקום נראה לו שיש הפרש בין האורז ובין הדוחן שעל האורז מברך בורא מיני מזונות אפילו כשהוא שלם, אבל הדוחן אינו מברך עליו כשהוא שלם מפני שאין דרכו אלא על ידי כתישה וטחינה אבל האורז דרכו לאכלו אפילו שלם והכי משמע בגמרא ונראה שמפני זו המעלה שיש באורז מבדוחן הזכירו בגמרא האורז יותר והקשו ואורז לא מברכינן עליה ע"כ".

פסיקת הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ג הלכה י' פסק להלכה כדעת הרי"ף שעל פת מדוחן מברכים ברכה ראשונה "שהכל" וברכה אחרונה "בורא נפשות רבות": **"אבל פת דוחן או פת של שאר מיני קטנית בתחילה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות".**

שם ומשפחה _____

מצוות הקם תקים עימו

בפרשתנו אנו פוגשים את המצווה: "הקם תקים עמו". לפני שנים רבות לא היו עדיין מכוניות, לא אוטובוסים ומשאיות. כשרצה אדם להעביר דברים כבדים ממקום למקום, היה מטעינם על גב חמור או שור ומוליך אותם למחוז חפצו. לפעמים היה המשא שעל הבהמה כבד מידי, או שהבהמה התעייפה מאוד או הייתה חלשה מידי, והייתה רובצת לפתע ואינה מסוגלת לקום בכוחות עצמה. לבעל הבהמה קשה היה לפרוק (להוריד) לבדו את המשא הכבד מעל הבהמה, לסייע לבהמה לעמוד על רגליה ולטעון (להניח) עליה שוב את המשא.

התורה הקדושה באה לעזרתו וציותה עלינו מצווה: "לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת...הקם תקים עמו." וכל יהודי שעבר במקום וראה בהמה רובצת תחת משאה, ניגש מיד בשמחה לסייע בפריקת המשא ובטעינה מחדש. חכמינו ז"ל אמרו: אם פירק אדם וטען את המשא והבהמה נפלה שוב, מצווה לפרוק ולטעון אפילו מאה פעמים, עד שהבהמה תהיה מסוגלת להמשיך בדרכה. מצווה זו אמורה גם בעגלת משא הקשורה לסום, ששקעה בבוץ.

לא תלין את שכרו

שוכר אדם פועל, אפילו ליום אחד, והשכיר עובד בשדה, קוטף פירות בפרדס או מבצע כל עבודה אחרת, כשנגמר יום העבודה והשכיר עומד לשוב לביתו - מוטלת החובה על המעסיק לשלם לעובד את שכרו עוד באותו היום בטרם תזרח שמש יום המחרת. אם עבד השכיר בלילה - על המעסיק להזדרז ולשלם לו לפני שקיעת השמש ביום הבא.

וכל כך למה? מדוע חשוב לשלם לשכיר במועד סיום עבודתו ומדוע אסור לעכב את התשלום ליום או יומיים?

הסיבה לכך היא שבדרך כלל משכיר אדם את עצמו לעבודה בהיותו עני ואביון, חסר כל.

אדם כזה יצטער צער רב אם יתעכב התשלום – הן הוא עבד והתאמץ, לעיתים אפילו סכן את עצמו בעבודות קשות על מנת לקבל תשלום. כל עיכוב גורם לו לצער רב. עד כדי כך חשוב להקפיד ולשלם לפועלים שכירים את שכר עבודתם בזמן, שהתורה אומרת "ואליו הוא נושא את נפשו" – הדוחה תשלום שכר שכיר מעלה עליו הכתוב כאילו נטל את נפשו.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. האם מותר להלוות ליהודי, בתנאי שיחזיר לו יותר ממה שלווה לו?

א. כן, כדי שלא יפסיד. ב. מדין תורה מותר, וחכמים אסרו.

ג. לא, הדבר אסור מהתורה. ד. בכל שנה מותר, חוץ משנת שמיטה.

2. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" (פרק כג') מדוע?

א. על שהחטיאו את ישראל. ב. על ששכרו את בלעם לקלל את ישראל.

ג. לא דאגו לישראל ללחם ומים. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

3. עד כמה פעמים מצווה אדם לעזור לפרוק או לטעון משא מהבהמה?

א. שלש פעמים. ב. פעמיים. ג. חמש פעמים. ד. אפילו מאה פעמים.

4. איזה דברים בפרשה מצווה ה' אותנו לזכור כמצווה בפני עצמה?

א. לזכור את מה שעשה ה' למרים. ב. לזכור את כל מצוות ה'.

ג. לזכור את מה שעשה לנו עמלק. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. לאיזה בעלי חיים מתייחסת המצווה "לא תחרוש בשור ובחמור"?

א. רק לשור וחמור. ב. לכל סוגי הבהמות, אך לא לסוגי החיות.

ג. רק לבהמות עבודה. ד. לכל שני מינים שבעולם.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. "לא תלבש שעטנז...גדילים תעשה לך" באיזה בגד יש איסור שעטנז?

א. כל סוגי הבגדים. ב. בכל בגד, חוץ מזה העשוי מחוטי פוליאסטר.

ג. כל בגד מצמר ופשתן, פרט לגדילי ציצית. ד. כל בגד מצמר ופשתן.

7. "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה..." (כד') האם מותר לו לספק צורכי צבא?

א. להילחם אסור, אבל לספק צורכי צבא מותר בכל מקרה. ב. אסור.

ג. אם נשא אלמנה מותר. ד. אם נשא אשה גרושה מותר.

8. למי מתייחס הציווי "לֹא תַעֲשֶׂה לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף..." (פרק כג')?

א. ללווה שלא יתן ריבית למלווה. ב. למלווה שלא יקח ריבית מהלווה.

ג. למלווה הלוואה להקדש. ד. תשובות א' וב' יחד נכונות.

שאלה עפ"י בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

9. "...וְיִזְנַב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ..." (פרק כה') לאיזה שבט הכוונה?

א. לשבט ראובן. ב. הכוונה לכל ישראל ולא לאחד השבטים.

ג. לשבט דן. ד. לארבעת השבטים שנולדו ליעקב מהשפחות.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ה' עד ח'

10. "לא תסגיר עבד אל אדוניו..." (פרק כג') לאיזה עבד מתייחס ציווי זה?

א. רק לעבד עברי שברח מאדוניו. ב. רק לעבד כנעני שברח מאדוניו הגוי.

ג. לעבד גוי שברח לישראל מפני אדוניו הגוי. ד. כל התשובות נכונות.

התשובות הנכונות לפרשת ראה:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(בהעלותך תשעה') (שיעור 544 סופי)

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינצור וירומם וינשא את **מרדכי ויהודית (אנלור) גורי ומשפחתם הי"ו**. מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם ומכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: "**ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך**". וכן "**יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום**".